

מחליף – לאחר שנקצץ הוא חוזר וגדל, וישרשו מרובין, ואפילו כל
רוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מיוות אותו ממקומו, אלא
הוא הולך וקא עמקן – נע וגד עם הרוחות, כיון שהוא רך, ובין
שדוממו – שקטו הרוחות, עמד – נשאר הקנה במקומו, כך ישראל
משולים לאילן העומד על המים, שאף בשנת בצורת יש לו מים,
וכך לישראל יש תמיד ברכה, ואף אם הורגים בהם הם מתורבים
שוב, ואף אחרי כל הצרות שעוברות עליהם הם נשארים במקומם.
אכל בלעם הרשע, ברבן ב'אר', ויש בזה קללה, מה ארו זה אינו
עומד במקום מים, וישרשו מוצטין, ואין נעו מחליף – לאחר
שקוצצים אותו אינו חוזר וגדל, ואמנם אפילו כל הרוחות שבעולם
באות ונושבות בו אין מיוות אותו ממקומו, אך כיון שששקה בו רוח
דיומית, שהיא רוח קשה, מיד עוקרתו והופכתה על פניה, כך התכוין
בלעם לקלל את ישראל, ועל זה אמר שלמה המלך שטובים הם
פועי אוהב, שהוא אחיה השילוני, שאף בקללתו נקט לשון
ברכה, אינשקרת שונא, וכן בברכותיו של בלעם, שרמוזים בהם
קללות. מוסיפה הגמרא עוד מעלה שיש בקנה: ולא עוד, אלא
ששקה קנה לישול מננו קולמוס לכתוב מננו ספר תורה נביאים
וכתובים.
הגמרא דורשת את דברי בלעם. נאמר בפסוק: וירא את הפני
וישא משלו ויאמר איתן מושבך ושים בסלע קנה' (במדבר כד א),
מבאר הגמרא: אמר לו בלעם ליתרו המכונה 'קני', קני, וכי לא
היית עמנו באותה עצה שגור פניו להשליך את ילדי ישראל
ליאור, והרי עמנו היית, ואם כן מי הושיעך אצל אייתי עולם
יחזקים שבעולם, כיצד הגעת לזכות זו שבניך ישבו בסנהדרין,
שהם 'אייתי עולם', וזהו ביאור הלשון 'איתן מושבך'.
מסייעת הגמרא למימרא זו: והינינו דאמר רבי יהיא בר אבא, אמר
רבי סימא, שלשה אנשים היו בשעה שניתנה לפרעה אותה עצה,
שהשליח ילדי ישראל ליאור, ואלו הן, בלעם, איוב ויתרו. בלעם
שיעץ עצה זו, ויתר, שנאמר (במדבר לא ח) ואת בלעם בן בעור הקרו
בתרבי. איוב ששקט כששמע עצה זו, ולא התנגד לה, נידון ב'פסוקי'
כמובא בספר איוב. ויתרו ששקט מחמת שלא הסכים לעצה זו, וכן
בני קני לישב בלשכת הגזית – בסנהדרין, שנאמר (דחי א ב נה)
'ומשפחות סופרים יושבי יעצבי תעניתים שמעתיים סוכתים חמה
הקנים הבאים מחמת אבי בית רבב', ומשפחות סופרים' היינו
סנהדרין, 'והקנים' המוזכרים בפסוק הם בני בניו של יתרו, דכתיב
'ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים' (שופטים א טו).
נאמר בפסוק: וישא משלו ויאמר אוי מי יתה משמו אל' (במדבר כד
ב), אמר רבי שמעון בן לקיש, אוי לו למי שמסתיף עצמו בשם אל –
שעושה מעצמו אלהי. אמר רבי יוחנן, פירוש אחר לפסוק זה, אוי
לה לאומה שתמצא לעכב את ישראל מלהגאל בשעה שהקדוש
ברוך הוא עושה פירון לבניו וגואל אותם, ומשל לדבר, מי מטייל
בסות – בגדו, בין לבאי א'ריה ללביאה, בשעה שנוקקין זה עם זה,
לעכבם שלא יודקו לזה לזה, הרי ודאי הוא מסתכן בנפשו, כך
איו אומה תוכל לעכב את ישראל בגלות בשעה שהקדוש ברוך
הוא ירצה להגאלם.
נאמר בפסוק: ויצים מיד בתים' (שם כד ב), ו'צים' הם ספינות גדולות,
ובביאור 'בתים' אמר רב, זהו מקום ששמו 'ליבון אספיר', שמשם
יבאו אותם 'צים'. ונאמר בהמשך הפסוק ו'ענו אשור וענו עבר',
מבאר הגמרא: שאותם אומות שיבאי ה' לעתיד לבוא ביצים',
כלומר בספינות גדולות, עד ארץ אשור קטלי מיקטל – הירגו את
כל האומות, מקאן ואילך – ומארץ אשור והלאה, משעבדי שיעבדי
– רק שיתעבדו באומות, ולא יהרגו.
נאמר בפסוק לאחר שראה בלעם שאינו יכול לקלל את ישראל:
ועתה הנני הולך לעמי לכה איצמד אשר יעשה העם הזה לעמך
באחרית הימים' (במדבר כד ד). מדייקת הגמרא: מדוע אמר בלעם
אשר יעשה העם הזה לעמך, שמשמע שישראל הוצרכו למצוא
דרך להזיק למואבים, הרי עמך לעם הזה מיעני ליה – היה בלעם
צריך לומר שעצה זו היא כיצד יזיקו המואבים ל'עם הזה', כלומר
לישראל. אמר רבי אבא בר כהנא, לשון זו היא פאדס שמקלל את

עצמו, ואינו רוצה לומר זאת בפירוש ולכן הוא תולה קללתו
באחרים, וכך כאן לא רצה בלעם לומר בפירוש שהמואבים
מפחדים מישראל וצריכים למצוא דרך להזיק להם, אלא אמר
לשון שישתמע ממנה כאילו ישראל הם שצריכים להזיק
למואבים.
מבאר הגמרא מה היתה עצתו של בלעם: אמר (להם) [לו] בלעם
לבלק, אליהם של אלו – של ישראל, שונא וימה הוא, והם מתאנים
לכלי פשתן – וישראל רוצים לקנות בגדי פשתן, בוא וישיאך –
ואתן לך עצה כיצד להכשילים, ועל ידי כך יכעס עליהם ה'. עשה
לחן קלעים – אהלים, והושיב בהן זונות, ועשה כן באופן שתהיה
זקנה יושבת מבחין, וילדה – צעירה מבפנים, וימכרו לחן כלי
פשתן. עשה לחן בלעם קלעים ממקום ששמו 'חר' שגל ועד צית
השימות', והושיב בהן זונות, זקנה מבחין וילדה מבפנים, ובשעה
שישראל אובלין ושוטין ושמחין, ויוצאין למייל בשוק, ומגיעים
לאותם קלעים, ואמרת לו הזקנה היושבת בחוץ, אי אתה מבקש –
האם אינך רוצה לקנות כלי פשתן, והיתה הזקנה אומרת לו את
מחירם בשנה – כפי שהם שוים באמת, וילדה היושבת בפנים
אומרת לו את מחירם בפחות משווים האמית, וכך היו עושים
שתים ושלש פעמים, ואחר כך אומרת לו הילדה, הרי את כאן כבן
בית, שב ברור – בחר לעצמך אילו בגדים נאים אתה רוצה לקנות,
וצעור – וכדים של יין עמוני מונח אצלך, ובאותה שעה צעירין לא
נאסר (בין של עמוני ולא) יין של כפרים, אמרה לו הילדה, רצונך
שתשתה בום של יין, והיה שולח, כיון ששתה והשתכר בער בו יצרו
הרע, אמר לה לילדה, השמיעי לי לתשמיש. הוציאה יראתה –
עבודה זרה שלה מתוך חיקה, ואמרה לו עבוד לזה, אמר לה, הלא
יהודי אני ואסור לי לעבוד עבודה זרה. אמרה לו, ומה איכפת לך,
כלום – וכי מה מבקשים ממך, אלא פיעור – שתעשה צרכך בפני
העבודה זרה, [והוא אינו יודע ששכבדתה בקד], ולא עוד, אלא
שלאחר שעבד עבודה זרה, אמרה לו, איני מבקשך עד שתכפור
בתורת משה רבך, שנאמר (דברים טו א) 'הקם בארבע בעל פועו פגעו
לבשת יסרו מדרכם והלכו לעבודה זרה' ויהיו שקוצים באהבה,
שמתוך אהבתם לזנות היו משוקצים, שכפרו בקדוש ברוך הוא.
נאמר בפסוק בענין זה (במדבר כד א) 'וישב ישראל בשמים ויחל העם
לזנות אל בנות מואב, רבי אליעזר אומר, 'שמים' היה שמה של
אותו מקום. רבי יהושע אומר, על שם מעשיהם של ישראל מכונה
המקום כך, והיינו על שם שנתעסקו בדברי שטות – בדברי עבירה.
נאמר בפסוק: ויתקראן לעם לזכור אליהיו' (שם כה ב), ונחלקו
התנאים בביאור לשון 'ותקראן', רבי אליעזר אומר, ערומות פגעו
בהן, כדי שיחא יצרם תוקפם, ויתקראן היינו שפגשו בהן ממש,
ואילו אדם הלבוש בבגדים, הרי פוגעים תחילה בבגדיו. רבי יהושע
אומר, 'ותקראן' הוא מלשון 'קרי', שמחמתן פגעו בולן בעלי קריין.
הגמרא מביאה מחלוקת נוספת של רבי אליעזר ורבי יהושע
במשמעות שם מקום: נאמר בפסוק לגבי מסעי בני ישראל ויחננו
ברפידים' (שמות יז א), ופא' לשון 'רפידים', רבי אליעזר אומר רפידים
היה שמה. רבי יהושע אומר, לא היה זה שם המקום, אלא כונה
'רפידים' על שם שרפו עצמן מדברי תורה – נחלשו מלעסוק
בתורה, שנאמר (ירמיה מז ב) 'לא הפנו אבות אל בנים מרפיזן ידים',
כלומר, לא יפנו האבות להשיב לבנים, מפני שרפו ידיהם של
הבנים מדברי תורה.
הגמרא מביאה דרשה על פרשת בנות מואב: אמר רבי יוחנן, כל
מקום שנאמר בתורה לשון וישוב, אינו אלא לשון צער, שנאמר
(במדבר כה א) 'וישוב ישראל בשמים ויחל העם לזנות אל בנות מואב', וכן נאמר
(בראשית לו א-ב) 'וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען' ואחר כך
נאמר ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, ומתוך כך התגלגל
הדבר שנמכר יוסף למצרים. וכן נאמר (בראשית מז כט) וישוב ישראל
בארץ גשו', ואחר כך נאמר ויקרבו ימי ישראל למות'. וכן נאמר
(מלכים א' ח ה) וישוב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת
תאנתו', ואחר כך נאמר (שם יא ד) ויבא ה' ששן לשלמה את הדר

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שני עמ' א

1 הָאֲדוּמִי מוֹדֵעַ הַמֶּלֶךְ הוּא בְּאֲדוּם'.
 2 הגמרא ממשיכה לפרש את פרשת בלעם: נאמר בפסוק לגבי
 3 מלחמת ישראל במדין, 'וְאֵת מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל חַלְלֵיהֶם וְגו' וְאֵת
 4 בְּלָעַם בֶּן בְּעֹזֵר הָרְגוּ בְּחָרָב' (במדבר לא ח). שואלת הגמרא, בְּלָעַם, מֵאִי
 5 בָּעִי הָתָם – מה עשה שם בלעם, במדין, והרי מקומו הוא בארם
 6 נהריים. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁחָלַף בלעם למדין כדי
 7 לִיטּוֹל שְׂכָר עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה אֵלֶּף [שֶׁהָפִיל מִיִּשְׂרָאֵל] בעצתו הרעה,
 8 שהרי אחרי שזנו ישראל אחרי בנות מואב היתה בהם מגיפה ומתו
 9 עשרים וארבעה אלף.
 10 מביאה הגמרא משל בענין זה: אָמַר מֶרְזוּטָא בֶר מוֹכֵיָה, אָמַר רַב,
 11 הֵינּוּ דְאָמְרֵי אִינְשֵׁי – זהו שאומרים בני אדם, גְּמָלָא אֲזֵלָא לְמִיבְעֵי
 12 קֶרְנֵי, אֹדְנֵי דְהוּוּ לִיה גְּזִיזָן מִינֵיה – הגמל הלך לבקש לעצמו
 13 קרניים, ולא די שלא קיבל קרניים אלא אף את אוזניו שכבר היו
 14 לו, חתכו לו, שהרי אוזניו של הגמל קצרות משאר בעלי החיים,

15 כך בלעם הלך לבקש לעצמו שכר, ולא די שלא קיבל שכר, אלא
 16 נהרג.
 17 נאמר בפסוק: 'וְאֵת בְּלָעַם בֶּן בְּעֹזֵר הָקוּסַם הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 18 בְּחָרָב' (יהושע יג כב). מקשה הגמרא: וכי בלעם היה 'קוּסַם', והיינו
 19 שעוסק בידיעת עתידות בדרגה פחותה ביותר, והרי נָבִיא הוּא,
 20 שהרי נאמרו על ידו כמה וכמה נבואות שעתידות להתקיים.
 21 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּתַחֲלָה היה נָבִיא, וְלַבְּסוּף –
 22 לאחר שרצה לקלל את ישראל, ונסתלקה ממנו הנבואה, נעשה
 23 קוּסַם.
 24 הגמרא מביאה משל בענין זה: אָמַר רַב פֶּפְא, הֵינּוּ דְאָמְרֵי אִינְשֵׁי –
 25 זהו שאומרים בני אדם, מְסֻנְנֵי וְשִׁילְטֵי הָוָי – אשה שהיתה נשואה
 26 לסגנים ושרים, שהם אנשים חשובים, אִיזִין לְגַבְרֵי נְגָרִי – הלכה
 27 וזינתה עם בני אדם פשוטים, מושכי חבלי הספינה, כך בלעם
 28 שהיה נביא ה', הלך ונעשה קוסם.

סנהדרין דף קו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שני) קצא

הגמרא דורשת את הפסוק בענין בלעם. נאמר בפסוק: וְאֵת בִּלְעָם
בְּעוֹר הַקּוֹסֶם הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [בְּחֶרֶב] אֶל חֲלָלֵיהֶם (יהושע יג כב).
מבארת הגמרא: אִמֶּר רַב, לִשׁוֹן אֶל חֲלָלֵיהֶם, שהיא לשון רבים,
באה ללמד שִׁקְיָמָו בּוֹ יִשְׂרָאֵל אֶבְעֵי מִיתוֹת שִׁנְמָסְרוּ לְבֵית דִּין,
כְּקִלְהָ, וְיִשְׂרִיפָהּ, הִרְגוּ וְהָקִי, שֶׁתַּחֲלִילָה תִּלּוּ אוֹתוֹ וְקִיִּימוּ בּוֹזֵה 'חֲנֹק',
וְהַצִּיתוּ אֶשׁ תַּחְתּוּיָו, וְהַתְּכוּ רֹאשׁוֹ וְקִיִּימוּ בּוֹזֵה 'סִיף', וְנָפַל לֵאֲרָץ
הַתְּקִימָהּ בּוֹ 'סִקְלָה', וְכַשְׁנָפַל כֵּשׁ הַתְּקִימָהּ בּוֹ 'שְׂרִיפָה'.
הגמרא מבארת בן כמה היה בלעם כשנהרג: אִמֶּר לִיהוּ הָהוּא מִיָּנֵא
לְרַבִּי חֲנִינָא – שָׁאֵל גּוֹי אֶחָד אֶת רַבִּי חֲנִינָא, מִי שְׁמִיעַ לָךְ בְּלַעַם פֶּר
כְּמֵה הָיָה – הָאֵם יָדוּעַ לָךְ בֵּן כְּמֵה הָיָה בִּלְעָם בְּשַׁעֲהַ שְׁנֵהֲרַג עַל יְדֵי
יִשְׂרָאֵל. אִמֶּר לִיהוּ רַבִּי חֲנִינָא, מִיָּכְתֵּב לֹא כְּתִיב – אֵין דְּבַר זֶה מְפּוֹרֵשׁ
בַּפִּסּוּק, אֲלָא יֵשׁ לַלְמוּד זֹאת מִדְּכֻתִּיב בְּתַהֲלִים (נח כד) 'אֲנָשִׁי דְּמִים
וּמִרְמָה לֹא יִחַצּוּ יְמִיהֶם' יֵשׁ לַלְמוּד שְׁהִיָּה פֶּר תִּלְתִּין וְתִלְתִּי שְׁנִין אוֹ
פֶּר תִּלְתִּין וְאַרְבַּע – אוּ בֵּן שְׁלֹשִׁים וְשֹׁלֶשׁ שָׁנִים אוּ בֵּן שְׁלֹשִׁים
אוֹרְבַע, שְׁהִיָּה יָמֵי הָאָדָם בֵּין שְׁבַעִים שָׁנָה, שְׁנֵאמֵר (תהלים צ י) 'יָמֵי
שְׁנוֹתֵינוּ כֶּהֱם שְׁבַעִים שָׁנָה', וּמַחֲצִית מִיָּמִים אֵלּוּ הֵם שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשִּׁי
שָׁנִים, וּמִכֵּן שְׁנֵאמֵר שְׁאֲנָשִׁי דְּמִים וּמִרְמָה אֵינִם מְגִיעִים לַחֲצִי
יָמֵיהֶם מִוֹכַח שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְגִיל שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשִּׁי, אֲלָא הָיָה בֵּן שְׁלֹשִׁים
וְשֹׁלֶשׁ אוּ שְׁלֹשִׁים וְאַרְבַּע. אִמֶּר לִיהוּ אוֹתוֹ גּוֹי, שְׁפִיר קְאָמְרַת – יִפֵּה
דְּרִשְׁתָּ, לִיְדִידֵי הָיָה לִי פְּנִקְסִיָּה דְּבִלְעָם – כִּיּוֹן שְׁאֵין רֵאִיתִי אֶת הַפְּנִקְסָה
שֶׁל בִּלְעָם, וְהָיָה כְּתִיב בִּיה – וְהִיָּה כְּתוּב בּוֹ כֵּךְ, 'פֶּר תִּלְתִּין וְתִלְתִּי
שְׁנִין בְּלַעַם חֲנִינָא פֶּר כְּמִילִי וְתִיָּה פְּנִקְסָה לִיָּקְמָה' – בֵּין שְׁלֹשִׁים וְשֹׁלֶשׁ
שָׁנִים הָיָה בִּלְעָם הַחִיָּר, כְּשֶׁתֵּהֲרַג אוֹתוֹ פְּנַחַשׁ שֶׁר הַעֲבָא.
הגמרא מביאה מימרא בענין הדרשות על בלעם הרשע: אִמֶּר לִיהוּ
מִר בְּרִיָּה דְּרַבִּינָא לְבְּרִיָּה, כְּבֹוֹלְהוּ לֹא תִפְשִׁי לְמַדְרֵשׁ – בְּכָל אוֹתָם
הַמְנוּיִים בְּמִשְׁנַה שְׁאֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. אֵל תִּרְבַּה לְדִרּוֹשׁ
בְּגוֹתָם, לָכֵן – חוּץ מִבְּלַעַם הָרָשָׁע, דְּכִמְהָ דְּמִשְׁכַּחַת בִּיה דִּירּוֹשׁ בִּיה
– שְׂכַל מַה שְׁאֵתָה מוֹצֵא לְדִרּוֹשׁ בְּגוֹתוֹ, תִּדְרֹשׁ.
הגמרא דורשת פסוקים שנאמרו לגבי דואג האדומי: כְּתִיב בַּפִּסּוּק
בְּמִקּוֹם אֶחָד שְׁמוֹ הָיָה 'דֹּאג' (שמואל א' כא ח), וְכִתְּבִיב בַּפִּסּוּק בְּמִקּוֹם
אֶחָד שְׁמוֹ 'דֹּוִיג' (שם כח כב), וְיֵשׁ לְבַרֵּר מַה הָיָה שְׁמוֹ הָאֲמִיתִי. אִמֶּר
רַבִּי יוֹהָנָן, בְּתַחֲלִיל יוֹשֵׁב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְדֹאגַּא שְׁמָא יִצְאָה
לְתַרְבוּת רַעָה, וְלֹכֵן נִקְרָא שְׁמוֹ 'דֹּאג', וְלֵאחֲרָי שְׁמֵיָא לְתַרְבוּת רַעָה,
אִמֶּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 'וְיֹוֹ שְׁמֵיָא זֶה', לִפִּי שְׁהַשְׁכִּינָה מִצְטַעֲרַת עַל
אֲבוֹן הָרַשָּׁעִים, וְעַל שֵׁם הַלְשׁוֹן 'וְיֹוֹ' נִקְרָא שְׁמוֹ 'דֹּוִיג'.
הגמרא מביאה דרשות בענין דואג האדומי: (סִיפִין לְדִרְשׁוֹת אֵלּוּ,
גְּבוּר, וְרַעָה, וְצִדִּיק, חֵלֶל וְסוֹפֵר).
אִמֶּר רַבִּי יִצְחָק, מֵאִי דְכֻתִּיב – כִּיִּצַּד נִדְרַשׁ הַפִּסּוּק (תהלים נב א) 'מֵה'
תַּתְּחִלֵּל בְּרָעָה הַגְּבוּר חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם, כֵּךְ יֵשׁ לְדִרְשׁוֹ, אִמֶּר לֹו
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדֹאגַא, וְכִי לֹא גְבוּר בְּתוֹרָה אִתָּה, וְאֵם כֵּן מַה
תַּתְּחִלֵּל בְּרָעָה – מִדּוּעַ אֵתָה מִתְּחִלֵּל לִסְפֵּר לִשׁוֹן הָרַע עַל דּוֹד, וְכִי
לֹא חֶסֶד אֵל נָטִיף עָלֶיךָ כָּל הַיּוֹם – וְכִי אֵינֶךָ עוֹסֵק בְּתוֹרָה הַמְכוּנָה
'תּוֹרַת חֶסֶד' (משלי לא כב), וְאֵין זֶה רֵאִיו שֶׁתִּדְבֵּר לִשׁוֹן הָרַע.
וְאִמֶּר רַבִּי יִצְחָק, מֵאִי דְכֻתִּיב 'וְלִרְשָׁע אִמֶּר אֱלֹהִים מַה לָּךְ לִסְפֵּר חוֹקֶי'
(שם נ טו), אִמֶּר לֹו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדֹאגַא הָרָשָׁע, מַה לָּךְ לִסְפֵּר חוֹקֶי
– מִדּוּעַ אֵתָה עוֹסֵק בְּתוֹרָה, כְּשֶׁאֵתָה מְנִיעַ לְפָרֶשֶׁת מִרְצָחִים וּפְרִשְׁת
מִסְפְּרֵי לִשׁוֹן הָרַע, מַה אֵתָה דוֹרֵשׁ בָּהֶם, וְהִיָּה אֵתָה עֲצֻמָּךְ אֲמַרְתָּ
לִשׁוֹן הָרַע לְשֹׁאֵל שְׁאֲנָשִׁי נּוֹב עֵיר הַכְּהֻנִּים מוֹרְדִים בּוֹ, וְגִרְמַת
לְרִצְיָתָם, וְכִיִּצַּד אֵתָה דוֹרֵשׁ פִּרְשׁוֹת אֵלּוּ לְהוֹצִיאֵם מִיַּד פִּשְׁטוֹם.
דְּרִשְׁתָּ הַגְּמָרָא אֶת סִיּוֹם הַפִּסּוּק (שם): 'וְתִשָּׂא בְּרִיתִי עָלַי פִּיד', אִמֶּר
רַבִּי אֲמִי, כּוּוֹנֵת הַפִּסּוּק לַלְמוּד שְׁאֵין תּוֹרַתִּי שֶׁל דֹּאגַא אֲלָא מִשְׁפָּה
וְלִחוּיָן, כִּלְשׁוֹן 'עָלַי פִּיד', שֶׁרֶק הוֹצִיָּא אֶת הַלִּימּוּד בְּשִׁפְתּוֹ וְלֹא
הִשְׁבִּיב אֶל לִיבּוֹ, לְקִיִּים אֵת מַה שְׁהוּא לְמוּד.
וְאִמֶּר רַבִּי יִצְחָק, מֵאִי דְכֻתִּיב 'וְיִרְאֻ אֲצִדִּיקִים וְיִרְאֻ וְעָלִיו יִשְׁחָקוּ' (שם
נח כ), שְׁבִתְחִלָּה וְיִרְאֻ – פָּחַדוּ הַצִּדִּיקִים שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ בְּנֵי אָדָם
מִמַּעֲשֵׂיו שֶׁל דֹּאגַא, שְׁהִיָּה חוֹטֵא וּמַצְלִיחַ, וְלִכְפּוֹשׁ יִשְׁחָקוּ – וְלֵאחֲרָי
שְׁמַת בְּחֻצִּי יִמִּי, שְׁמַחוּ הַצִּדִּיקִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִי שִׁילְמוֹד מִמַּעֲשֵׂיו
הָרַעִים.

וְאִמֶּר רַבִּי יִצְחָק, מֵאִי דְכֻתִּיב (איוב כ טו) 'חֵלֶל בְּלַעַם וְיִקְרְאוּ מִכְּמִינוֹ
יִירִשְׁנוּ אֵל', אִמֶּר דּוֹד הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבּוּנוֹ שֶׁל
עוֹלָם, יָמוּת דֹּאגַא, כְּעוֹנֵשׁ עַל מַעֲשָׂיו הָרַעִים, שְׁאֲמַר לִשׁוֹן הָרַע
לְשֹׁאֵל וְגִרְם לְהִרְיָגַת כְּהֵנִי נּוֹב. אִמֶּר לֹו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, 'חֵלֶל
בְּלַעַם וְיִקְרְאוּ' – הֵמָּן עַד שִׁישְׁכַּח דֹּאגַא אֶת כָּל הַתּוֹרָה שְׁלֹמֹד,
וְכֵאֵילוּ יָקִיא אֶת מַה שְׁבִלַע. אִמֶּר לִפְנֵיו דּוֹד, 'מִכְּמִינוֹ יִירִשְׁנוּ אֵל' –
אֵל תִּמְתֵּן לוֹ עַד שִׁישְׁכַּח וְיָקִיא מַעֲצָמוֹ אֶת תּוֹרָתוֹ, אֲלָא יִירִשְׁנוּ
אֵל, ה' יִמְדֵר וְיִשְׁכִּיחַ מִשְׁמֵנוֹ אֶת הַתּוֹרָה, וְיָמוּת.
וְאִמֶּר רַבִּי יִצְחָק, מֵאִי דְכֻתִּיב (תהלים נב ז) 'נָם אֵל יִתְצַד לְנִצָּח' אִמֶּר
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדּוֹד, נִתִּי דֹאגַא לְעִלְמָא דְאִתִּי – יָבוֹא דֹאגַא לַחֲצִי
הָעוֹלָם הַבָּא, אִמֶּר לִפְנֵיו דּוֹד, 'נָם אֵל יִתְצַד לְנִצָּח' – שְׁה' יִתְנֵן
וְיִשְׁבְּרוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַבָּא, שְׁהוּא 'לְנִצָּח'. וְאִמֶּר דְּכֻתִּיב
בְּהַמְשָׁךְ הַפִּסּוּק 'וְיִסְחָף מִמָּהֵל וְיִשְׁרָשָׁף מֵאֲרָץ חַיִּים כְּלָה', אִמֶּר
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לִיָּסְרוּ שְׁמַעְתָּא פִּי מִדְּרָשָׁא מְשֻׁמֵּיָה – יֵאֲמָרוּ דְּבִרֵּי
תּוֹרָה בְּבִית הַמְּדֻרַשׁ מִשְׁמֵנוֹ שֶׁל דֹּאגַא. אִמֶּר לִפְנֵיו דּוֹד, 'וְיִסְחָף וְיִסְחָף
מִמָּהֵל', וְ'אֵהֵל' הוּא כִּינוֹי לְבֵית הַמְּדֻרַשׁ, שִׁיחֻךְ וְיַעֲקֹר מִשְׁמֵנוֹ דֹּאגַא
לְגַמְרֵי וְלֹא יוֹחֲכּוּ דְּבִרֵּי תּוֹרָה בְּשִׁמּוֹ. אִמֶּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לִיָּחִיו
לִיהוּ בְּנֵין דְּבָנָן – יִהְיֻ לְדֹוֹאגַא בְּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, אִמֶּר לֹו דּוֹד אֵת
הָאֲמֹר בְּסִיּוֹם הַפִּסּוּק 'וְיִשְׁרָשָׁף מֵאֲרָץ חַיִּים כְּלָה', שִׁיחֻךְ ה' אֵת
שׁוֹרְשֵׁיו מֵאֲרָץ חַיִּים, וְהִיָּינוּ שֶׁלֹּא יִהְיֻ לוֹ בְּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים.
וְאִמֶּר רַבִּי יִצְחָק, מֵאִי דְכֻתִּיב (ישעיה לג יח) 'אֵיָה סוֹפֵר אֵיָה שׁוֹקֵל אֵיָה
סוֹפֵר אֵת הַמְּגִדִּלִים' יֵשׁ לְדִרּוֹשׁ אֵת הַפִּסּוּק עַל דֹּאגַא הָאֲדוֹמִי, אֵיָה
סוֹפֵר – הֵיכֵן הוּא דֹאגַא שְׁהִיָּה סוֹפֵר כָּל אוֹתוֹת שְׁבִתְחֹרָה, כְּלוּמֵר
שְׁהִיָּה בְּקִי בְּאוֹתוֹת חֲסִירוֹת וְיִתִּירוֹת שְׁבִכַל הַתּוֹרָה, כִּיִּצַּד יֵשׁ
לְכּוֹתֵב, אֵיָה שׁוֹקֵל, שְׁהִיָּה שׁוֹקֵל כָּל קְלָים וְחֲמוּרִים שְׁבִתְחֹרָה –
שִׁידוּעַ לְדִרּוֹשׁ וְלַלְמוּד דִּינִים בִּקֵּל וְחוּמֵר, אֵיָה סוֹפֵר אֵת הַמְּגִדִּלִים,
שְׁהִיָּה דֹוֹאגַא סוֹפֵר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הֶלֶכֶת פְּסוּקוֹת בְּמִגְדֵּל הַפּוֹרַח כְּאִוִּיר
– בְּמִי שִׁיּוּצָא לַחוּץ לֵאֲרָץ בְּתוֹךְ תִּיבָה, הָאֵם הוּא נִטְמָא בְּטוּמַת
אֲרָץ הָעַמִּים שְׁגוּרוֹ עֲלֵיהָ חֲכָמִים.
אִמֶּר רַבִּי (אֲמִי), אֲרַבַּע מֵאָה בְּעִי' בְּעוֹ דֹּאגַא וְאִחֲתִּיּוֹפֵל בְּמִגְדֵּל הַפּוֹרַח
כְּאִוִּיר – אֲרַבַּע מֵאוֹת סְפִיקוֹת הַסְתַּפְקוֹ דֹּוֹאגַא וְאִחֲתִּיּוֹפֵל בְּעִנְיָן זֶה
שֶׁל מִגְדֵּל הַפּוֹרַח כְּאִוִּיר, [וְלֹא אִיִּשְׁשֵׁט לְהוֹ חַד] – וְלֹא פִשְׁטוֹ אֲפִילוּ
סִפֵּק אֶחָד, מַחֲמַת חוּמֵר וְקוּשִׁי הַסְפִּיקוֹת. אִמֶּר רַבָּא, רַבּוּתָא לְמַבְעִי
בְּעִי' – וְכִי גְדוּלָּה הִיא לְהַסְתַּפֵּק סְפִיקוֹת, וְהִרִי בְּעִי' דְּרַבִּי יְהוּדָה בּוֹלִי
תַּנּוּזִי בְּקוּיָן – בְּדוּרוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הִיוּ כּוֹלֵם עוֹסְקִים רַק בְּלִימוֹד
סֹדֵר נְזִיקִין, וְאֵנָן קָא מְתַנִּינֵן מִנְּהֵם בְּעוּקְצִין – וְאִילוּ אֲנַחְנוּ לּוֹמְדִים
אֵת כָּל שֶׁשֶׁת סֹדְרֵי הַמִּשְׁנָה, וְאֲפִילוּ בְּמִסְכַּת עוֹקְצִין שְׁבִסּוֹף סֹדֵר
טַהֲרוֹת אֲנוּ שׁוֹנִים הָרַבָּה דִּינִים, וּמִכִּיָּה רַבָּא שְׁבּוּמָן כֵּן הִיָּדֵה לֹא
הִיוּ בּוֹקִיאִים בְּמִסְכַּתוֹת אֵלּוּ, שְׁהִיָּה כִי הָיָה מְטִי רַבִּי יְהוּדָה – כְּשִׁהִיָּה
מְגִיעַ רַבִּי יְהוּדָה בְּלִימוֹדוֹ לְמִשְׁנָה זֹאת, 'אֲשֶׁה שְׁבִכְשֶׁת יִרְק בְּקִדְרָה',
וְאִמֶּר לָה – וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְמִשְׁנָה זוֹ (עוֹקְצִין פ"ב מ"א) 'וְיִתִּים שְׁכִכְשֶׁן
בְּמִרְפִּיָּהוֹן מְהוֹרִים', אִמֶּר – הִיָּה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָיִיתָ דְּרַבִּי וְשְׁמוּאֵל
קָא חִיָּנָא קָאָא – אֲנִי רּוֹאֵה כֵּאֵן סוּגִיּוֹת חֲמוּרוֹת כְּסוּגִיּוֹת שְׁחִיו
עוֹסְקִין בָּהֶם רַב וְשְׁמוּאֵל, שֶׁלֹּא הִיָּה יוֹדַע מַה הִטַּעַם לְדִינִים
הַשְּׁנוּיִים בְּמִשְׁנׂוֹת אֵלּוּ. וְאֵנָן קָא מְתַנִּינֵן בְּעוּקְצִין תִּלְתִּי כְּרִי מְתִיבְתָּא
– וְאִילוּ אֲנַחְנוּ שׁוֹנִים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה יְשִׁבוֹת בְּמִסְכַּת עוֹקְצִין,
וּבִקְיָאִים בְּהָ הֵיטֵב, וְאָף עַל פִּי כֵן, כְּשֶׁלֹּא הִיוּ יוֹרְדִים גְּשָׁמִים, רַב
יְהוּדָה שְׁלֵיף מִסְּאִנְיָה וְאֵתָה מְטִירָא – הִיָּה רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵץ אֶת מִנְעָלוֹ
בְּדֶרֶךְ עֵינָיו, וּמִיָּד הִיוּ יוֹרְדִים גְּשָׁמִים. וְאֵנָן צִוְּחוּנִי וְלִכְאָה דְּמַשְׁנָה כֵּן
– וְאִילוּ אֲנַחְנוּ צוּחוּזִים בְּתַפִּילָּה עַל יִרְדִּית
גְּשָׁמִים, וְאֵין מְשִׁיחִים עֲלֵינוּ מִן הַשָּׁמַיִם לְקַבֵּל אֶת תַּפִּילָּתֵנוּ, אֲלָא
מוֹכַח מִכֵּן, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִכְאָה בְּעִי' – רַצּוֹן ה' הוּא בְּכוֹנוֹת
הַלֵּב שֶׁל הָאָדָם, וְלֹא רַק בְּלִימוֹד הַתּוֹרָה, וְכִיּוֹן שְׁבִדּוּרָו שֶׁל רַבִּי
יְהוּדָה הִיוּ חֲסִידִים יוֹתֵר, הִיָּה ה' שׁוֹמֵעַ לְתַפִּילָּתוֹ, דְּכֻתִּיב (שְׁמוּאֵל א'
11) 'וְה' יִרְאָה לְלִבְכָּ'.

1 וּמָרָא, מֵאֵן דְּכָתִיב בֵּיהּ – דּוּאָג שְׁנֵאמַר בּוּ הַפְסוּק 'אֵיהּ סוֹפֵר אֵיהּ
2 שׁוֹקֵל אֵיהּ סוֹפֵר אֵת הַמִּגְדָּלִים, וּכְמוֹ שֶׁדִּרְשָׁה הַגְמֵרָא לַעֲלֵל שֶׁהִיָּה
3 בְּקִי בַחֲסִירוֹת וּבִתְרוֹת וּבִלְמִידוֹ קֵל וְחוֹמֵר, וְסוֹפֵר שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת
4 הַלְכוֹת בַּמִּגְדָּל הַפּוֹרַח בְּאוֹיֵר, וְאֵת אִמְרָתָּ לָא הָווּ סְבָרֵי שְׁמַעְתָּא –
5 וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים לַפְרֹשׁ הַלְכָה בִטְעָמָהּ. מִתְרַצָּת
6 הַגְמֵרָא: אֵלֶּא כּוּוֹנֵת רַב מִשְׁרָשִׁיא, דִּלְאָ הָוָה סִלְקָא לָהּ שְׁמַעְתָּא
7 אֵלִיבָא דְהַלְבָתָא – שֶׁלֹּא זָכוּ שְׁתִּיפְסָק הַהִלְכָה כְּמוֹתָם, דְּכָתִיב (תְּהִלִּים
8 כֹּה יד) 'סוֹד ה' לִירְאָיו, כְּלוֹמֵר, פְּסִיקַת הַהִלְכָה, שֶׁהִיא סוֹד ה', נִתְּנָת
9 רַק לִירְאֵי ה', וְלֹכֵן דּוּאָג וְאַחִיתוֹפֵל שֶׁלֹּא הָיוּ יֹרְאֵי שָׁמַיִם לֹא זָכוּ
10 שְׁתִּיפְסָק הַהִלְכָה כְּמוֹתָם.
11 אָמַר רַבִּי אָמִי, לֹא מֵת דּוּאָג, עַד שֶׁשָּׁכַח אֶת תְּלִמּוּדוֹ, שְׁנֵאמַר (מִשְׁלִי
12 הַכֹּהֵן) 'הוּא יָמוּת בְּאֵין מוֹסֵר וּבְרוֹב אוֹלָתוֹ וְשִׁנָּה, כְּלוֹמֵר, שִׁמּוֹת לֹלֵא
13 יִדְעֵת הַתּוֹרָה. רַב (אָשִׁי) אָמַר, לֹא מֵת דּוּאָג עַד שֶׁנִּצְטָרַע, שְׁנֵאמַר
14 (תְּהִלִּים עג כז) 'הַצִּמְתָּה כָּל זֹנֶה [נִפְרַד] מִמֶּךָ, וְיֵשׁ לְדִרּוֹשׁ שֶׁ'הַצִּמְתָּה'
15 מִלְּמַד שֶׁנִּצְטָרַע, שֶׁהָרִי כָּתִיב הָתָם – נֹאמַר שֶׁם, לִגְבִּי מַכִּירַת
16 קִרְקָעוֹת (וַיִּקְרָא כֹהֵן כג) 'לְצִמְיֹתוֹת, וּמִתְרַגְּמִין – וְהַתְּרָגוֹם שֶׁל מִילָה זֶה
17 הוּא 'לְחִלוּטִין, וְתֵנֶן – וְשִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה לִגְבִּי מַצּוֹרַע (מִגִּילָה ח:) אֵין בֵּין
18 מוֹסְקֵר וּמוֹחֲלָט אֵלֶּא פְּרִיעָה וּפְרִימָה, וְכִין שֶׁלֶשׁוֹן 'מוֹחֲלָט' נֹאמְרָה
19 לִגְבִּי מַצּוֹרַע, יֵשׁ לְדִרּוֹשׁ שֶׁאֵף לִשּׁוֹן צִמְיֹתוֹת שֶׁתְּרָגוּמָה 'לְחִלוּטִין'
20 מִלְּמַדַּת עַל צִרְעָתָהּ, וְהֵאמֹר בַּפְּסוּק 'הַצִּמְתָּה כָּל זֹנֶה מִמֶּךָ' מִלְּמַד
21 שֶׁהַצִּטָּרַע דּוּאָג.

22 הַגְמֵרָא מֵבִיאָה דִּרְשׁוֹת נּוֹסְפוֹת בְּעֵינֵינוּ שֶׁל דּוּאָג: (סִימָן לְדִרְשׁוֹת
23 אֵלוֹ, שְׁלֹשָׁה, רָאוּ, וְחָצִי, וְקִרְאוּ).
24 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשָׁה מַלְאָכֵי חֲבֻלָּה נּוֹדְמָנוּ לוֹ לְדּוּאָג, אֶחָד שְׁשִׁיבַח
25 מִמֶּנּוּ אֶת תְּלִמּוּדוֹ, וְאֶחָד שְׁשָׂרָף אֶת נִשְׁמָתוֹ, וְאֶחָד שְׁפִיזָה אֶת עַפְרוֹ
26 בְּכַתְּבֵי כְּנִסְיוֹת וּבְכַתְּבֵי מִדְּרָשׁוֹת.
27 (אָמַר רַבִּי) [וְאָמַר רַבִּי] יוֹחָנָן, דּוּאָג וְאַחִיתוֹפֵל לֹא רָאוּ זֶה אֶת זֶה,
28 שֶׁלֹּא חָיו בְּאוֹתוֹ זְמַן בַּעֲלוֹם, שֶׁהָרִי דּוּאָג חָי בִּימֵי שְׁאוּל הַמֶּלֶךְ,
29 כְּשֶׁהָיָה דוֹד נֶעֱר, וְאַחִיתוֹפֵל חָי בִּימֵי דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְהֵינּוּ בְּסוֹף יָמָיו.
30 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דּוּאָג וְאַחִיתוֹפֵל לֹא חָצוּ יָמֵיהֶם – לֹא הִגִּיעוּ לַחֲצִי
31 הַיָּמִים הָרְאוּיִים לְאָדָם, וְהֵינּוּ שְׁלִשִׁים וְחָמֵשׁ שָׁנִים. תִּנְיָא נָמִי הָכִי
32 – שִׁנִּינוּ כֵּךְ גַּם בְּבִרְיֵיתָא, עַל הַפְּסוּק (תְּהִלִּים נה כד), 'אֲנָשִׁי דְיָמִים
33 וּמְרָמָה לֹא יִחָצוּ יָמֵיהֶם' כָּל שְׁנֹתָיו שֶׁל דּוּאָג לֹא הָיוּ אֵלֶּא שְׁלִשִׁים
34 וְאַרְבַּע, וְשֶׁל אֶחֱתוֹפֵל אֵין אֵלֶּא שְׁלִשִׁים וְשֹׁשׁ.
35 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּתַחֲלָה קָרָא דָּוִד לְאַחִיתוֹפֵל 'רֵבּוֹ, וְלִכְפֹּסוֹ – לְאַחֵר
36 מִכֵּן קָרָא 'חֲבִירוֹ, וְלִכְפֹּסוֹ קָרָא 'תְּלִמִּידוֹ'. מוֹכִיחַ רַבִּי יוֹחָנָן אֶת
37 דְּבָרָיו, בְּתַחֲלָה קָרָא רֵבּוֹ, שְׁנֵאמַר (תְּהִלִּים נה יד) 'וְאַתָּה אֲנֹשׁ כְּעֶרְכִּי
38 אֱלוֹפִי וּמִיּוֹדְעִי' וְאֱלוֹפִי הֵינּוּ רַבִּי, וְלִכְפֹּסוֹ קָרָא חֲבִירוֹ, שְׁנֵאמַר (שֵׁם
39 נה טו) 'אֲשֶׁר יַחֲדוּ נִמְתִּיק סוֹד כְּבִית אֱלֹהִים נִחְלָד בְּרָגְשׁ, וְהֵינּוּ שֶׁהִלְכוּ
40 יַחֲדוֹ כְּשׁוּיִם זֶה לַזֶּה. וְלִכְפֹּסוֹ קָרָא תְּלִמִּידוֹ, שְׁנֵאמַר (שֵׁם מא י) 'גַּם
41 אִישׁ שְׁלוֹמִי אֲשֶׁר כָּטַחְתִּי בּוֹ